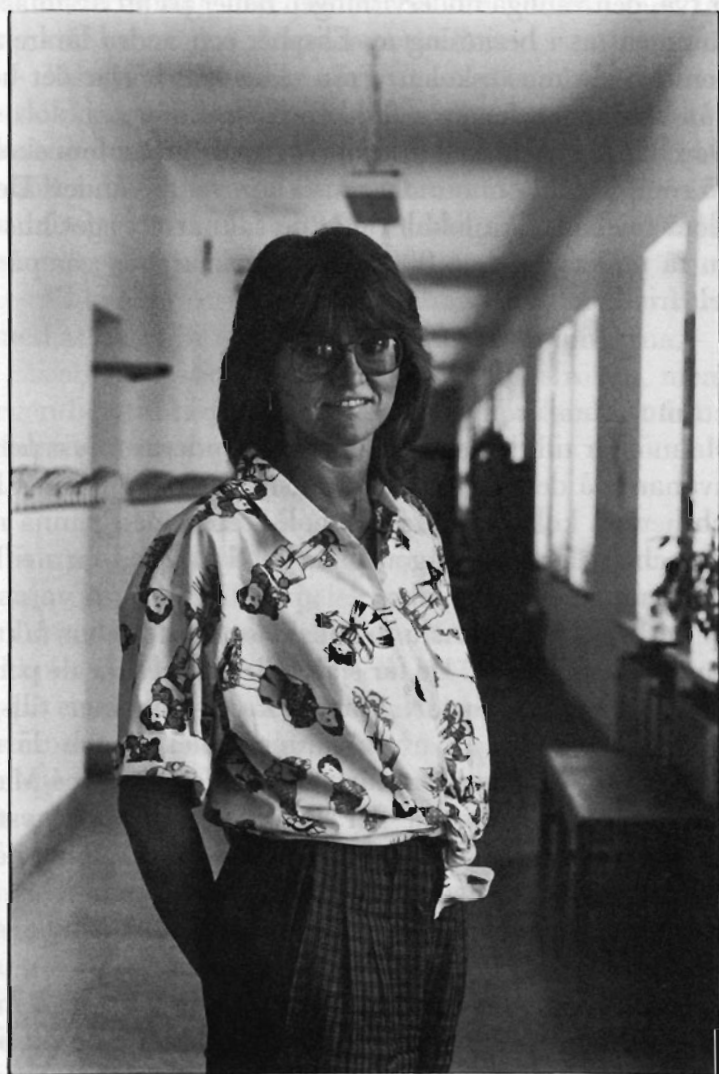

**”Tänk om alla
människor som
hade en blockflöjt
hemma skulle
samlas på stortorget
och spela en enda
sång tillsammans.
Vilken konsert
det skulle bli.”**

Musiklärare Elisabet Hjelm.

Musiklärare Elisabet Hjelm kommer in i en av de eftermiddagstomma korridorerna i Ribersborgsskolan i Malmö och hennes elever rusar fram och kramar om henne som en kär vän. Klockan är två, den vanliga undervisningen håller på att avslutas och klassrummen tas i besittning av Elisabet och andra lärare från den kommunala musikskolan. Från olika håll börjar det höras ljud från klarinetter, fagotter, flöjter och blockflöjter.

Den här låg- och mellanstadieskolan är en av fem skolor i Malmö som de 60 kommunala musiklärarna använder. De får ambulera mellan olika lokaler och de saknar ett eget hus där de kan få undervisa de 6 000 elever som varje år går på den här helt frivilliga musikundervisningen.

ÖNSKEDRÖM

Men ett musikhus är än så länge bara en dröm.

Malmö hör till de kommuner som spenderar minst pengar per invånare på den kommunala musikundervisningen. Elisabet och hennes kolleger tjarar på politikerna med jämna mellanrum och hoppas att någon gång få flytta in i en nedlagd skola eller annan lämplig lokal.

– De flesta kommunala musikskolor i landet har faktiskt egna hus, säger Elisabet. De får självfallet ut mer för de pengar som undervisningen kostar. Barnen kan spela mer tillsammans, det blir lättare att utveckla ensemblespel och därmed ett musikliv som kommunen får stor glädje av. Här i Malmö med ungarna utspridda på flera skolor med stora avstånd emellan måste vi ha en intensiv uppsökande verksamhet när vi vill att barnen skall spela med varandra.

Musikhusfrågan är ett kärt ämne för Elisabet och hon tror att politikerna måste utsättas för nya argument.

– Vi kan kanske hävda att vandaliseringen i stan minskar om vi får ett musikhus som lockar fler barn än nu att börja spela. En tonåring som avreagerar sig med musik går inte och slår sönder fönsterrutor.

DÅLIGA LOKALER

Och utan musikhus gäller det för de kommunala musiklärarna att ha bra kontakter med de lärare vars klassrum de använder.

– Det är deras lokaler vi använder, understryker hon.

Det betyder att många av oss alltid måste släpa med oss instrument och utrustning när vi ska ha lektioner. Själv har jag haft tur. I det klassrum på Ribersborgsskolan där jag har min mesta undervisning, har jag fått så bra kontakt med läraren att jag kan ha ett eget skåp för notställen.

– Många tror oss inte när vi beskriver våra problem med arbetslokaler. Jag har alltid klassrum, men det finns faktiskt lärare som undervisar i städskrubbar och jag hade en kollega som höll sina lektioner i ett duschrum i en skolkällare. Dessutom händer det att vi på eftermiddagarna blir utkörda från klassrummen av städerskorna.

– Vi känner oss inte speciellt uppskattade, men vi tröstar oss med att vi är bra att ha vid terminsavslutningarna.

Elisabets elever kallar henne blockflöjtsfröken, men hennes egentliga titel är musikpedagog och hon har haft fast tjänst på Malmös kommunala musikskola i 12 år.

BLEV RYTMIKPEDAGOG

Hon är uppväxt i skånska Löderup. Hon hade en mormor som var en av sin hemtrakts spelekvinnor, gehörspel var en tradition i familjen, och påverkad av detta flyttade Elisabet till Stockholm när hon var 18 år och skaffade sig en musikutbildning på en skola som då hette Dalcrozeseminariet och som nu finns inom musikhögskolan i Stockholm. Hon utbildade sig till rytmikpedagog och arbetade sedan några år i Gävle där hennes man Hans hade fått jobb.

– Jag gick som timlärare på Gävles kommunala musikskola och undervisade i piano. Jag hade också några förstaklassare i rytmik. Fortfarande har jag stor glädje av min rytmikpedagogiska utbildning. Den här metoden att lära in musik med rörelse, att gå i takt och att reagera på olika signaler, är oerhört värdefull för de barn som sedan ska börja spela något instrument.

1970 flyttade Elisabet och Hans till Malmö, där han hade fått arbete som kustbevakningsinspektör. Hon fortsatte som timanställd lärare på de kommunala musikskolorna i Malmö och Lund och utbildade sig samtidigt till kantor för att kunna försörja sig som kyrkoorganist på somrarna eftersom hon som timlärare inte hade någon lön då.

1974 fick hon en av de åtråvärda fasta tjänsterna på skolan. Hon har därefter utvecklat undervisning i rytmik och blockflöjtsspel till sitt specialområde. De flesta av hennes elever går på lågstadiet och hon börjar alltid med rytmik i ettan. När hennes elever kommer upp i andra klass får de spela sopranblockflöjt i två år. På vårterminen i trean får barnen välja vilket instrument de vill spela i fortsättningen. De som då väljer altblockflöjt fortsätter Elisabet att undervisa genom mellanstadiet, högstadiet och ofta hela vägen tills de gått ut gymnasiet.

FOLKINSTRUMENTET

Blockflöjten tycker hon borde vara ett folkinstrument.

– Det är ett så fantastiskt praktiskt instrument. Inte speciellt ömtåligt och hur liten man än är kan man bära flöjten med sig. I Malmö börjar 1 200 elever spela blockflöjt varje år. Tänk om alla människor som hade en blockflöjt hemma skulle samlas på stortorget och spela en enda sång tillsammans. Vilken konsert det skulle bli!

När hon undervisar lägger hon vikt vid att lära känna sina elever som de människor de är och inte bara som "små blockflöjtslirare". Hon använder mycket tid till att prata med dem även om annat än just spelningen, vilken musik de lyssnar på hemma och om hur det går för dem i skolan.

– För ett barn kan jag aldrig låtsas intresse. Om jag på allvar bryr mig om dem så bryr de sig också om mig och jag skapar då en situation som gagnar undervisningen. De måste känna sig viktiga. Var och en ska känna att jag har sett just honom eller henne, att jag har märkt att Johan har en ny frisyr eller att Helena som alltid är glömsk just den här dagen i alla fall hade kommit ihåg att ta med sig sin bok.

ENGAGEMANG

– Och det här intresset visar jag dem mycket för att det faktiskt är frivillig undervisning de går på. Om de inte känner sig välkomna kan de tappa lusten och hoppar kanske av spelningen efter ett år. Om jag var tråkig lärare skulle jag säkert inte få några elever. Men nu har jag barn som kommer frivilligt i ur och skur och som kan cykla en halvtimme för att få vara med och jag har stora tuffa killar i nian som fortsätter att spela blockflöjt och som gör det med ett himla ös fast de har kompisar som säger att de spelar ett småbarnsinstrument.

Elisabet berättar att hon ibland egentligen inte "undervisar" utan istället under hela lektionstimmar bara spelar tillsammans med sina elever.

– Vi spelar av oss och fullkomligt vältrar oss i musik. Och då är ofta kommentarer om musiken överflödiga. Efter många års spelande tillsammans blir man ganska samspelt.

– Jag fick nyligen ett infall och gick på en kurs i säljteknik och marknadsföring. Och då förstod jag att jag ju faktiskt måste arbeta med att sälja in mitt ämne hela tiden. Jag vill få ungarna att fatta att de inte kan leva utan musik. Det är inte meningen att alla ska bli musiker eller musikpedagoger. Jag vill att de som vuxna ska bli goda musiklyssnare och konsertbesökare eller goda amatörmusiker. Och att de som föräldrar i framtiden uppmuntrar sina egna barn att lära spela.

FÖRÄLDRAKONTAKTER

Elisabet försöker hålla så nära kontakt som möjligt med sina

elevers föräldrar och berättar om de barn som inte övar särskilt mycket hemma, men som går till lektionerna ändå för att det är trevligt i största allmänhet.

– Då är det viktigt att ha en bra kontakt med föräldrarna så att de litar på mig när jag säger att det lönar sig att invänta en vändpunkt i deras barns musicerande. Och det vänder faktiskt nästan alltid för ett barn som tappat intresset under en period.

Kommunala musikskolan i Malmö har de senaste åren haft fördelar av ett försök med samlad skoldag som pågått på några skolor i Malmö, däribland en av de skolor där Elisabet har många elever. Den samlade skoldagen innebar att hennes rytmikundervisning i första klass ägde rum på elevernas obligatoriska skoltid som varade mellan kvart över åtta på morgonen till tjugo i två på eftermiddagen.

– Jag kände mig som en av alla andra lärare i kollegiet på den skolan, säger hon. Systemet var bra, men från och med läsåret 1986–87 är det slut. Den nya borgerliga regeringen i Malmö tog bort obligatoriet för att varje skola skulle få bestämma själva om de ville ha kvar den samlade skoldagen. Nu är det osäkert hur det kommer att bli. Förhoppningsvis kommer många skolor att inse behovet av rytmik inom skoldagen.

GÄSTFÖRELÄSARE

Musikhögskolan i Malmö använder då och då Elisabet Hjelm som handledare för blivande blockflöjtpedagoger och då och då som gästföreläsare i ämnet metodik.

– Det jag då predikar för dem, det är bl a att de måste lära sig lyssna på eleverna och verkligen bry sig om dem. De ska veta att de är till för eleverna och inte tvärtom. Det är viktigt att vara duktig på sitt instrument men det är lika viktigt att vara en bra pedagog. Ibland tycker jag att musikhögskolan bryr sig för litet om pedagogiken, att de istället försöker göra proffsmusiker av sina elever.

SVÅRT HINNA ENGAGERA SIG

Lärare på den kommunala musikskolan har 29 timmars undervisningsskyldighet per vecka, vilket Elisabet tycker är i mesta laget. All undervisning äger rum på eftermiddagar och kvällar vilket gör att det blir ett svårt jobb att sköta för de lärare som har småbarn. Den gruppen måste hitta förstående dagmammor som

kan tänka sig att ha barnen fram till 20-tiden.

– Våra arbetstider är ett skäl till varför jag tycker att vi behöver en lägre undervisningsskyldighet, säger Elisabet. Ett annat skäl är den stora elevgenomströmningen i den gruppundervisning som jag har. Det är svårt och nästan omöjligt att klara av att engagera sig i mellan 150 och 200 elever i veckan. Barnen har ju självklart rätt till mitt fulla engagemang, men min arbetssituation sätter många käppar i hjulet.

– Och det här gör att det viktiga för- och efterarbetet blir lidande. Man skulle kunna tro att efter många år som lärare så kan man bara gå in och riva av en lektion. Det är klart att det går, men om man ställer krav på sig själv på förnyelse och engagemang och inte tycker att man kan leva upp till detta, då kan ens arbetssituation bli ganska olidlig.

”VI BEHÖVER FACKET”

Elisabet, som varit facklig förtroendeman på kommunala musikskolan under några år, tror att Svenska facklärarförbundet har en stor uppgift när det gäller lärarna på de kommunala musikskolorna.

– Musiklärarna är tyvärr ofta rätt så fackligt omedvetna, något jag tror beror på att de känner sig ensamma i jobbet. Hade vi haft ett eget musikhus skulle det säkert vara annorlunda, men när vi nu träffas så är det sällan som vi pratar om våra enorma lokalproblem, att akustiken är fruktansvärd i många klassrum vi jobbar i eller varför vissa pianon alltid ska vara så ostämda. Nej, de få gånger vi stöter på varandra så handlar det för det mesta om att vi byter noter eller försöker få någon att låna ut en elev som kan kompa till ett ensemblespel i en annan klass.

– Jag tycker alla yrkesgrupper som har mycket ensamarbete borde gynnas av ett särskilt intresse från sitt fackförbund. Vi är inte många i det stora SFL, det är sant, men de största yrkesgrupperna i förbundet – fritidspedagogerna och förskollärarna – är ju sådana som är privilegierade på det sättet att de hela tiden arbetar ihop med andra.

– Vi skulle alltså behöva känna att vårt eget fack brydde sig om oss mer. Då skulle säkert också den fackliga medvetenheten öka bland musiklärarna.